

HİLELİ FİNANSAL RAPORLAMA KAPSAMINDA GELİR YARATICI / GİDER AZALTICI FAALİYETLERİN İNCELENMESİ

ANALYSIS OF INCOME-CREATING / EXPENSE REDUCING ACTIVITIES UNDER FRAUDULENT FINANCIAL REPORTING

Murat ERDOĞAN¹, Eda ORUÇ ERDOĞAN²

1. Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, muraterdogan@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4506-0731>
2. Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, edaoruc@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1507-4232>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
11.01.2021 01.11.2021

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
16.03.2021 03.16.2021

DOI
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.858638>

Öz

Son dönemlerde finansal skandallar ve finansal krizlerle birlikte ortaya çıkan ve mesleki hile türlerinden biri olan finansal tablo hileleri tüm paydaşlar gibi özellikle finans aktörlerini de yakından ilgilendirmektedir. Finansal tablo hileleri yapılış amacına göre farklılık göstermektedir. Hileyi gerçekleştiren kişilerin amacı işletme performansını yüksek göstermek ise işletmenin karlılığı, gelirleri veya varlıkları olduğundan yüksek ve/veya işletme gider veya zararları olduğundan düşük; hileyi gerçekleştiren kişilerin amacı vergiden kaçınmak ve/veya daha az kar payı dağıtmak şeklinde ise tam tersi uygulamalar yoluna gidilecek ve bu kapsamda gerçeğe uygun olmayan bir raporlama yapılacaktır. Bu açıdan ele alındığında finansal tablolar finans piyasalarında yer alan tüm finans aktörleri için diğer bir ifade ile yatırımcılar, tedarikçiler, alacaklılar ve diğer tüm paydaşlar için karar verme süreçlerinde yol gösterici niteliktedir. Dolayısıyla tüm paydaşlar açısından işletmeleri doğru ve gerçekçi finansal tablolar üzerinden değerlendirmek önem taşımaktadır. Bu çalışma da Antalya'da faaliyet gösteren bir işletmenin belirlenen varsayımlar temelinde hileli ve/veya hatalı finansal raporlama uygulamaları sonucunda oluşturulmuş finansal tabloların ve muhasebe kayıtları ile hile ve/veya hatadan arındırılmış finansal tablolarında yer alan mali kalemlerin karşılaştırma analiz ile değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Denetimi, Hile, Hileli Finansal Raporlama, Finansal Tablo Hileleri.

Abstract

Financial statement fraud, which has recently emerged with financial scandals and financial crises and is one of the types of professional fraud, is of particular concern to financial actors as well as all stakeholders. Financial statement frauds differ according to their purpose. If the purpose of the fraudsters is to show high business performance, the profitability, income or assets of the business are high and/or low due to operating expenses or losses; If the purpose of fraudulent persons is to avoid taxes and/or to distribute less dividends, the opposite will be followed and a false reporting will be made within this scope. From this point of view, financial statements are guiding in decision-making processes for all financial actors in financial markets, in other words, investors, suppliers, creditors and all other stakeholders. Therefore, it is important for all stakeholders to evaluate businesses based on accurate and realistic financial statements. In this study, the financial statements and accounting records created as a result of fraudulent and / or erroneous financial reporting practices on the basis of the determined assumptions of an enterprise operating in Antalya and the financial items included in the financial statements free of fraud and /or error were evaluated by comparison analysis..

Keywords: Accounting Audit, Fraud, Fraudulent Financial Reporting, Financial Statement Fraud.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

In the study, it is aimed to compare and evaluate the financial statements created as a result of fraudulent and / or erroneous financial reporting practices and the accounting records related to them and the financial items included in the financial statements free of fraud and / or error.

Research Questions

The research question of the study is about whether there is a difference between the financial items in the financial statements created as a result of fraudulent and / or erroneous financial reporting practices by calculating the changes in the financial items in the financial statements, and whether there is a difference between the financial items in the financial statements that are free of fraud and / or error, and the reason for the situations where there is a difference.

Literature Review

Financial statements are the main reference point for investors, creditors and stakeholders in the decision-making process (Yao et al., 2019). Fraudulent financial reporting transactions have increased rapidly in recent years. Fraudulent financial reporting, which is the highest form of professional fraud in terms of cost despite its small number of cases in practice, has been found in studies (ACFE, 2018) to cause a very serious loss of an average of USD 800,000. As a general definition, fraudulent financial reporting can be defined as a deliberate attempt to deceive or mislead the parties who will benefit from the financial statements published by the companies (Rezaee, 2005). When businesses are less likely to show a better performance, they try to increase their performance levels with other creative methods. In this process, the line between ethical and unethical, legality and illegality is very thin and managers try to work as close as possible to this line and / or apply behaviors and methods that cross the line (Sherman et al., 2003).

Methodology

In the study, it is aimed to reveal the financial statements created as a result of fraudulent and / or erroneous financial reporting practices of a manufacturing enterprise operating in Antalya and the accounting records related to them and the financial statements that have not been tampered with, in other words, to make a comparative analysis of the resulting differences. For this purpose, ten assumptions have been made, which include income-generating / expense-reducing activities regarding the commercial enterprise, which will be addressed primarily and the information will be kept confidential. In the first step, there are assumptions about the five-partnered production enterprise, which is considered as ABC. Subsequently, the comparative analysis of the financial statements created as a result of the fraudulent and / or erroneous financial reporting practices of the determined company and the financial statements free of errors were performed.

Results and Conclusions

When the findings obtained as a result of the analysis are evaluated, the fact that the purpose of performing erroneous / fraudulent transactions is high, while the income and assets are high, and the expenses and liabilities are low, it shows that the value of the business is due to the tendency to show better than it is.

1. GİRİŞ

Hileli finansal raporlama bir işletmenin varlıklarının, gelirlerinin, karlarının diğer taraftan borçlarının, giderlerinin ve zararlarının bilinçli olarak gerçek dışı şekilde raporlanması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Yaşanan muhasebe ve finansal skandallar finansal tablolara olan güvenin sarsılmasına neden olmuş sonucunda başta yatırımcılar olmak üzere birçok paydaş için olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Yaşanan muhasebe ve finansal skandalların son örneği 2020 yılında yaşanmıştır. Dünyanın önde gelen şirketlerinden biri olan Wirecard Şirketi tıpkı Enron olayında olduğu gibi şüpheli muhasebe uygulamaları ve olmayan işlemlerin rapor edilerek gelir artırılması yöntemiyle hileli finansal raporlama eylemlerine başvurmuştur. Hileli finansal raporlama sonucu ortaya çıkan hile tutarının yaklaşık olarak 1,9 milyar Euro olduğu tespit edilmiştir (Akçakanat, 2020). Skandalların ortaya çıkması hileli finansal raporlama kavram ve uygulamalarına duyulan ilgiyi artırmış ve popüler hale getirmiştir.

Kamu Gözetim Kurulu tarafından yayınlanan Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve'de (2018) belirtildiği üzere finansal tabloların temel amacı, bir işletmenin finansal tablolarından yararlanan tüm paydaşların işletmenin finansal durumu, performansı vb. bilgiler çerçevesinde karar almalarına yardımcı olacak bilgilerin güvenilir ve anlaşılabilir biçimde raporlanması ve sunulması olarak ifade edilebilir. Bu kapsamda finansal bir bilginin faydalı olabilmesi; bilginin ihtiyaca ve gerçeğe uygun olması ile doğrudan ilişkilidir. Ek olarak bu fayda finansal tablolarda yer alan bilgilerin karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir ve zamanında sunulmasıyla artar. Bir finansal bilginin gerçeğe uygunluğundan söz edilebilmesi için tam, tarafsız ve hatasız olmak üzere üç temel özelliğe sahip olması gerekmektedir (KGK, 2018).

Hileli finansal raporlama uygulamaları genel olarak üst yönetim tarafından finansal tablo kullanıcılarının bilgi edinme sürecinde yanıtılması amacıyla ya da daha alt kademelerdeki yöneticilerin prim vb gibi kişisel kazançlarını yükseltmek amacıyla gerçekleştirilmektedir (Harman ve Bernawati, 2020). Söz konusu finansal tablo kullanıcıları şirket sahipliği ve yönetimi, kredi veren kuruluşlar, yatırımcılar, düzenleyici kurumlar, satıcılar ve müşteriler olarak ifade edilebilir. İşletmeleri hileli finansal raporlama uygulamalarına yönlendiren en önemli sebeplerden biri daha iyi bir performans gösterme olasılıklarının düşmesi diğer bir ifade ile potansiyel ve mevcut yatırımcıların gözünde bir işletmenin görünürdeki refahını artırmak bu kapsamda da işletmenin kazancının kağıt üzerinde daha iyi görünmesini sağlamaktır (ACFE, 2011).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Hileli Finansal Raporlama Kavramına Genel Bir Bakış

Hile kavramı genel olarak kişisel kazanç amacıyla bilerek ve isteyerek yapılan ve bunun sonucunda yapıldığı kişi ve kuruluşları önemli zararlara uğratan faaliyetler bütünüdür. (Coenen, 2008)

Literatürde hile kavramı ve hile türlerinin sınıflandırılması hususunda çok çeşitli tanım ve yöntemlere yer verilmekle birlikte en temel ayrımın; eylemin yapıldığı kuruluşların zararına sonuçlanan hileler ve kuruluşların çıkarlarına yönelik yapılan hileler çatısı altında toplandığı söylenebilir. Örneğin bir kuruluşa yönelik yapılan hilede kurban kuruluştur ve bu durumdan zarar görecektir. Diğer taraftan hileli bir finansal raporlama gerçekleştirildiğinde bu raporu oluşturan yöneticiler genellikle raporlanan mali sonuçların gerçekte olduğundan daha iyi görünmesini sağlamak için kuruluşun çıkarına yönelik bir hile gerçekleştirmektedir (Albrecht vd., 2011). Bu amaçlara örnek olarak hisse senedi fiyatlarını yükselterek kuruluşun piyasa değerini yükseltmek, kamu otoritesini zarara uğratmak (vergi kaçırmak), kuruluşun kredibilitesini yükseltmek vb. verilebilir (Demir, 2014).

Yönetimin amacı verginin az ödenmesi ise bu kapsamda ciro saklanarak, stoklar üzerinde oynama yapılarak, giderler şişirilerek, fazla karşılık ayrılarak vb. yöntemlerle işletme karını azaltarak daha az vergi ödeme yoluna gidilebilir (Ertikin, 2017). Diğer taraftan yöneticilerin kişisel çıkarları doğrultusunda da hileli finansal raporlama yapılabilmektedir. Örnek olarak yöneticilerin yıl sonu prim miktarlarını artırmak amacıyla hileli eylemlere yönelmeleri verilebilir (Albrecht vd., 2011). Çalışmamızın ana konusu yöneticiler tarafından yapılan hileli finansal raporlama işlemleri olduğundan dolayı bu kapsamda açıklamalara yer verilecektir.

Finansal tablolar yatırımcılar, alacaklılar ve paydaşlar açısından karar verme sürecinde ana referans noktasıdır (Yao vd., 2019). Son yıllarda hileli finansal raporlama işlemleri hızla artmaktadır. Uygulamada az sayıda gerçekleşmesine rağmen maliyet olarak en yüksek mesleki dolandırıcılık biçimi olan hileli finansal raporlama, ortalama 800.000 ABD doları gibi çok ciddi bir kayba neden olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir (ACFE, 2018).

Genel bir tanım itibarıyla hileli finansal raporlama, işletmeler tarafından yayınlanan finansal tabloların bu tablodan yararlanacak olan ilgililerin aldatılması veya yanlış yönlendirilmesi yönünde yapılan kasıtlı bir girişim olarak ifade edilebilir (Rezaee, 2005). Bu eylemin temel amacı finansal tablo kullanıcılarını, özellikle de yatırımcıları, kredi verenleri, kamu otoritesini aldatmak için yapılan kasıtlı davranış ve işlemleri içermektedir.

İşletmeler daha iyi bir performans gösterme ihtimalleri azaldığında diğer yaratıcı yöntemlerle performans seviyelerini üst seviyeye çekmeye çalışmaktadırlar. Bu süreçte etik olan ve olmayan, yasallık ve yasadışı arasındaki çizgi çok incedir ve yöneticiler bu çizgiye mümkün olduğunca yakın çalışmak ve/veya çizgiyi geçen davranış ve yöntemleri uygulama yoluna gitmektedirler (Sherman vd., 2003). Bu süreçte finansal tablolar üst yönetim tarafından oluşturulduğundan dolayı buradaki hile eylemlerinin merkezinde üst yönetim yer almaktadır (Okoye ve Ndah, 2019).

Hileli finansal raporlama yanlış muhasebe girişlerinin kasıtlı olarak gerçekleştirilmesi ve/veya muhasebe kurallarının kasıtlı olarak yanlış uygulanmasıyla kendini göstermektedir. Her iki durumda da

finansal tablolarda hileli uygulamalar söz konusudur (Coenen, 2008). Bu noktada 2 temel soru ile karşılaşılır.

- a. Hileli bir işleme hatalı uygulamalar mı yol açmıştır?
- b. Hileli bir işlem bilerek ve isteyerek mi yapılmıştır?

Muhasebe ve finansal raporlama sürecinde hatalar her zaman gerçekleşmektedir. Hileli işlemleri hatalı işlemlerden ayıran temel unsur, işlemlerin arkasında yatan amaçtır. Bu durum hileli finansal raporlamanın anlaşılabilmesinde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumun temel nedeni hileli bir işlemin tespit edilmesi sonucunda öne sürülen savunmanın hatalı bir işlemde kaynaklanması şeklindedir. Niyetin hata mı yoksa kasıt mı olduğu konusunun tespit edilebilmesi her ne kadar zor olsa da eğer hilenin ortaya çıkartılma sürecinde gizlenmiş, değiştirilmiş, tahrip edilmiş belge ve kayıtlara ulaşıyorsa kasıtlı bir eylem olduğu kolaylıkla ortaya çıkacaktır. Nitekim dürüst davranan bir kişinin kanıtları gizlemek, değiştirmek veya yok etmek için bir nedeni yok denecek kadar az olacaktır (Coenen, 2008).

Hileli finansal raporlama genellikle aşağıdaki temel unsurlar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir ve çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ilgili unsurlar örneklerle detaylandırılacaktır (Wells, 2017; Can, 2010):

- Kayıtların, destekleyici belgelerin ve/veya ticari işlemlerin bilinçli bir şekilde gerçek durumlarından saptırılması,
- İşlemlerin, hesapların ve finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan diğer tüm bilgilerin gerçek dışı beyan edilmesi,
- Muhasebe ilkeleri ve politikalarının kasıtlı olarak yanlış uygulanması,
- Muhasebe ilkeleri ve politikalarının eksik açıklanması ve sunulmasıdır.

Özet olarak hileli finansal raporlama bir işletmenin kazancının kağıt üzerinde daha iyi görünmesini ya da daha kötü görünmesini sağlamak amacıyla oluşturulan politikalar şeklinde ifade edilebilir (Du Toit, 2008).

2.2. Hileli Finansal Raporlamanın Oluşum Sürecinde Kullanılan Yöntem ve Uygulamalar

1999 yılında Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC) tarafından hileli finansal raporlama uygulamalarına ilişkin yapılan 525 adet inceleme sonuçlarına göre hileli finansal raporlamaların %34'den fazlasının hasılatın kaydedilme zamanları ile ilgili uygunsuzluklar, %18'inin varlıkların değerlendirilmesi ile ilgili uygunsuzluklar, %13'ünün giderlerin aktifleştirilmesi ile ilgili uygunsuzluklar, %20'sinin kazanç yönetimi ile ilgili uygunsuzluklar kapsamında gerçekleştiği tespit edilmiştir (Küçük ve Uzay, 2009).

Hileli finansal raporlama sürecinde kullanılan yöntem ve uygulamalar aşağıda ifade edilen yöntem ve uygulamalarla sınırlı kalmamakla birlikte Suistimal İnceleme Uzmanları Derneği'nin (ACFE) 2016 yılında yayınladığı ve uluslararası boyutta kabul gördüğü "Hile Ağacı" çerçevesi temel alınarak açıklanmıştır. Bu yöntem ve uygulamalar aşağıdaki gibidir:

- **Varlık/Gelir Artırımı – Giderlerin Azaltılması**

Varlıkların ve gelirlerin artırılması diğer taraftan giderlerin azaltılması uygulamalarının temel amacı finansal tablolarda raporlanan karın artırılmasıdır. Bu kapsamda karın artırılabilmesi genel olarak gelirleri artırmak ve/veya giderleri azaltmak şeklinde gerçekleşmektedir.

Hileli finansal raporlamanın unsurlarından biri olan gerçek olmayan – hayali gelir yaratma genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine aykırı bir şekilde gelir yaratma olarak ifade edilebilir. Örnek olarak gerçekte olmayan bir satış gelir olarak kaydedilir ve/veya satış süreci tamamlanmadan gelir erken olarak kaydedilebilir (Mulfrod ve Comiskey, 2002). Malların teslim edilmemesi veya hizmet sunulmamasına rağmen gerçek bir müşteri için kurgusal bir fatura hazırlanabilir fakat ilgili müşteriye söz konusu fatura gönderilmez. Bu durumda başvuru hileli işlem bir sonraki dönemin başında satış kaydının tersine çevrilmesiyle yok edilebilir ancak bu durum sonraki dönemde gelirin düşmesine neden olacağından diğer kurgusal satışlar içinde bulunulan dönemde de devam ettirilebilir. Diğer bir yöntem de gerçek müşteriler üzerinden gerçek satış miktarı üzerinden daha yüksek miktarda satış yapılması şeklinde faturaları yapay olarak şişirmek ya da değiştirmek şeklinde de gerçekleşebilir (Rezaee, 2005; ACFE, 2011).

Bu işlemler sonucunda varlıklarda olağandışı artış, müşteri bilgilerindeki veri eksiklikleri (özellikle fiziksel adres ve telefon numaralarındaki eksiklikler veya yanlışlıklar), belirli finansal analizlerde açıklanamayan değişiklikler (gelirin artması fakat alacakların artmaması) ortaya çıkabilir (Singleton ve Singleton, 2010).

Faturaların yapay olarak şişirilmesine örnek İtalyan Parmalat Süt şirketinin Küba'ya yapmış olduğu süt tozu satışı verilebilir. Yaklaşık olarak 620 milyon dolar değerinde olan 300 bin ton süt tozu satışı yapılmıştır. Bu durum Küba'nın süt tozu içinde yüzeceği anlamına gelecek kadar gerçek dışı bir satış işlemi olarak ortaya çıkmaktadır (Jones, 2011).

Diğer taraftan gelecek dönemde ortaya çıkması gereken giderler cari döneme aktarılabilir. Bu durumun temel nedenleri arasında cari dönem karını düşük göstererek daha az vergi ödeme amacı veya gelecek dönemdeki kar hedeflerin tutturulmasını sağlamak amacıyla gelecek dönemdeki giderleri düşürmek amacıyla giderlerin cari döneme aktarılması şeklinde ifade edilebilir (Yörük ve Doğan, 2009).

- **Dönemsellik İlkesine Aykırı Davranılması**

Dönemsellik ilkesi işletmenin sınırsız kabul edilen ömrünün belirli dönemlere ayrılarak her döneme ait faaliyet sonuçlarının kendi içinde bağımsız olarak tespit edilmesini içermektedir (Sevilengül,

2011). Bu kapsamda gelir ve giderler tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmekte ilgili dönemde ortaya çıkan hasılat, gelir ve karlar ile maliyet, gider ve zararlar karşılaştırılmaktadır. Bu durum dönemsellik kavramının bir gereğidir.

Türkiye Muhasebe Standartları Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve başlıklı düzenlemede Tahakkuk esasını “işlemler ile diğer olaylar ve durumların raporlayan işletmenin ekonomik kaynakları ve hakları üzerindeki etkileri, bu etkilerin gerçekleştiği dönemde gösterilir. Nakit girişleri ve ödemelerin farklı bir dönemde gerçekleşmiş olması bu durumu etkilemez. Tahakkuk esaslı muhasebeleştirilmenin önemi, raporlayan işletmenin ekonomik kaynakları ve hakları ile bunlarda belirli bir dönemde meydana gelen değişimlere ilişkin bilginin, işletmenin geçmiş ve gelecekteki performansının değerlendirilmesinde sadece döneme ait nakit girişleri ve ödemelerine ilişkin bilgiye nazaran, daha iyi bir temel sağlamasından kaynaklanır.” şeklinde açıklamıştır. Buna ek olarak “Tahakkuk esasına göre hazırlanan finansal tablolar, kullanıcıları, sadece geçmişteki nakit tahsilatlar ve nakit ödemelerle sonuçlanan işlemler hakkında değil gelecekte nakit ödemesi gerektirecek mevcut yükümlülükler ve gelecekte nakde dönüşecek mevcut kaynaklar hakkında da bilgilendirir” açıklamasını da yapmıştır (TMSK, Kavramsal Çerçeve, Madde: 22).

Hileli finansal tablolar, dönemsellik ilkesine aykırı olarak diğer bir ifadeyle gelirlerin veya giderlerin uygun olmayan dönemlere intikal ettirilmesinden kaynaklanabilir. Örneğin bir işletmenin 2018 dönemi satış hedefine ulaşamayacağını öngören yöneticiler 2019 döneminde gerçekleştirilecek satışları dönemselliğe aykırı olarak 2018 döneminde gerçekleştirmiş gibi gösterebilirler. Bu durum 2019 döneminde elde edilecek gelirin 2018 dönemine kaydırılması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu duruma gelirin erken tanınması denir. Bu yöntemle işletme gelecekteki gelirlerini ödünç almakta ve gelecek dönemde bu farklılığı telafi edebileceği düşüncesiyle hareket etmektedir. Yönetim “Bu dönemi bu şekilde atlatalım, bir sonraki dönem için bir yolunu buluruz” şeklinde bir düşünceye sahip olduğu ifade edilebilir (Zack, 2013).

Yukarıda ifade edilen örneği detaylandırarak olursak bir muhasebe döneminde muhasebeleştirilen satış ve gelir uygulamaları, bir önceki dönemde yapılmış gibi, ya da bir sonraki dönemde yapılacak gibi düzenlenebilir. Bu durum alıcı işletmenin bilgisini gerektirebildiği gibi alıcı işletmenin bilgisi dahilinde olmadan da gerçekleştirilebilir. Örneğin bir satış işlemi genellikle sözleşmeler, sipariş belgeleri, fatura ya da sevkiyat belgeleri ile desteklenerek gerçekleştirilmektedir. Bu belgelerin herhangi birinde yapılacak fiziksel bir değişiklik ile söz konusu hileli davranış sergilenmiş olacaktır. Söz konusu belgelerden birinde örneğin nakliye belgesinde yapılacak bir tarih değişikliği ile hileli davranış amacına ulaşmış olacaktır.

• Borç ve Giderlerin Eksik – Fazla Bildirilmesi / Gizlenmesi

Önceki başlıklarda ifade edildiği gibi karın yüksek gösterilebilmesinin bir diğer yöntemi de borç ve giderlerin olduğundan daha az gösterilmesi veya gizlenmesidir. Buradaki temel amaç finansal

raporlarda yer alan verilerin olduğundan daha iyi sunulması çıkar sağlama amacıdır. Örnek olarak giderler uygun olmayan şekilde aktifleştirilebilir, muhasebe politikaları değiştirilebilir, dönem giderleri önceki dönemlere kaydırılabilir, uzun dönemli amortisman ayrılabilir, varlıklara ayrılan karşılıkları azaltılabilir (Çıtak, 2009) ya da ticari alacakların tahsilatı hakkında aşırı iyimser tahminde bulunabilir ve bu kapsamda ticari alacağın şüpheli hale gelmesi durumunda daha düşük bir alacak karşılığı ayrılabilir (Demir ve Bahadır, 2007).

Bu açıklamalar kapsamında başvuru hileli uygulamalar genel olarak (Küçüksözen, 2004):

- Dönem giderlerine kaydedilmesi gerekli bir harcamanın giderleştirilmesi yerine aktifleştirilmesi,
- Ayrılması gereken karşılıkların olduğundan daha düşük şekilde ayrılması
- Amortisman yönteminde değişiklik yapılması,
- Amortisman süreleriyle oynanması,
- Gelecek dönemlere ilişkin giderlerin cari döneme aktarılması şeklindedir.

Yukarıda açıklanan uygulamalara örnek olarak reklam harcamaları yüksek olan bir otomobil satıcısının depresif bir satış dönemi boyunca bayinin gerçek finansal sonuçlarını üretici işletmeye raporlamamak için birkaç aylık reklam giderlerini aktifleştirme yoluna giderek gerek gelir tablosunu gerekse bilançosunu daha iyi bir görünüme kavuşturması verilebilir (Coenen, 2008).

Diğer taraftan yönetim karın düşük gösterilmesi amacı güdüyorsa bu amaca ulaşabilmek için gider ve maliyet artırıcı işlemlere başvurulabilmektedir. Örnek olarak iş ile ilgili olmayan seyahat harcamalarının ve/veya özel harcamaların giderleştirilmesi, yasal ölçüyü aşan bağış ve yardımlarda bulunularak bunların finansal tablolara yansıtılması, amortisman tabi iktisadi kıymetlerin doğrudan giderleştirilmesi verilebilir (Alptürk, 2008).

• Varlıkların ve Yükümlülüklerin Eksik / Yanlış Değerlemesi

İşletmenin sahip olduğu varlıkların değerlendirilme sürecinde kasıtlı olarak olduğundan daha düşük ya da daha yüksek olarak değerlendirilerek yönetimin amacına göre fayda sağlanması şeklinde açıklanabilir. Örnek olarak işletmenin dönem sonu mal mevcudunun yönetimin amacı çerçevesinde yüksek veya düşük değerlendirilmesi ve/veya stok değerlemesinde kullanılan yöntemler vasıtasıyla bilançoda stokların yüksek ya da düşük, gelir tablosunda ise satılan malın maliyeti yüksek ya da düşük gösterilebilir (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005).

Alptürk'e (2008) göre değerlendirme ile ilgili olarak yapılan hatalı ve hileli işlemler genel olarak aşağıdaki gibidir;

- Dövizli alacak ve borçların VUK çerçevesine aykırı değerlendirilmesi,

- Alacak ve borç senetlerinin VUK çerçevesine aykırı değerlemesi örneğin merkez bankası iskonto oranı yerine farklı bir oran kullanılarak değerlendirilmiştir,
- Vadeli çeklerin ve hatır senetlerinin reeskonta tabi tutulması,
- Reeskont uygulamalarının tutarsız olması örneğin VUK'a göre reeskont uygulaması isteğe bağlı olmakla birlikte alacak senetlerini reeskonta tabi tutan işletmeler borç senetlerini de reeskonta tabi tutmak zorundadır bu kapsamda alacak senedini reeskonta tabi tutan bir işletme tarafından borç senetlerinin reeskonta tabi tutulmaması,
- Karşılık ayırmanın VUK çerçevesine aykırı gerçekleştirilmesi örneğin teminatlı alacaklar için karşılık ayrılması, verilen avanslar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmasıdır.

3. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışmada Antalya'da faaliyet gösteren bir üretim işletmesinin hileli ve/veya hatalı finansal raporlama uygulamaları sonucunda oluşturulmuş finansal tabloları ve bunlara ilişkin muhasebe kayıtları ile hile ve/veya hatadan arındırılmış diğer bir ifadeyle üzerinde oynanmamış finansal tabloların ortaya çıkarılması ve ortaya çıkan farklılıkların karşılaştırmalı analizinin yapılması amaçlanmaktadır. Bu amaca dönük olarak öncelikle ele alınacak ve bilgileri gizli tutulacak ticaret işletmesine ilişkin gelir yaratıcı/gider azaltıcı faaliyetleri içeren on adet varsayım oluşturulmuştur. İlk adımda, ABC adı ile ele alınan beş ortaklı üretim işletmesine ilişkin varsayımlar yer almaktadır. Akabinde ABC işletmesine ait hileli ve/veya hatalı finansal raporlama uygulamaları sonucunda oluşturulmuş finansal tablolar ile hatadan arındırılmış finansal tabloların karşılaştırmalı analizi gerçekleştirilmiştir.

3.1. Gelir Yaratıcı / Gider Azaltıcı Faaliyetlerde Bulunulmasına İlişkin Oluşturulan Varsayımlar

ABC İşletmesine ilişkin on adet varsayım oluşturulmuştur. Oluşturulan varsayımlar aşağıda ifade edildiği gibidir;

1. Mevcut müşterilere hayali satış yapmak

- ABC İşletmesi dönem boyunca 10.000.000 TL tutarında hayali satış gerçekleştirmiştir.

----- / -----	
120 ALICILAR	11.800.000
600 YURTIÇİ SATIŞLAR	10.000.000
391 HESAPLANAN KDV	1.800.000
----- / -----	

2. Bir sonraki döneme sarkan geliri cari dönem de gelir olarak tanımak

• ABC İşletmesi 2019 - Ocak döneminde gelir olarak kayıt altına alması gereken 1.000.000 TL tutarındaki geliri cari dönemde kayıtlara almıştır.

120 ALICILAR	1.180.000	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR*		1.000.000
391 HESAPLANAN KDV		180.000

*Söz konusu hesap yerine 380 Gelecek Aylara Ait Gelirler hesabının kullanılması gerekmektedir.

3. Cari dönem giderinin bir sonraki döneme sarkıtarak mevcut dönem giderlerini düşürmek

• ABC İşletmesi 2018 – Kasım döneminde ortaya çıkan 500.000 TL tutarındaki gideri 2019 – Ocak dönemine sarkıtmıştır.

280 GEL. YILLAR AİT GİD.*	500.000	
191 İNDİRİLECEK KDV	90.000	
320 SATICILAR		590.000

* Söz konusu hesap yerine 760 Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri veya 770 Genel Yönetim Giderleri hesabının kullanılması gerekmektedir.

4. Borç senetlerine reeskont hesaplaması yapılmasına rağmen alacak senetlerine reeskont uygulaması yapmamak

• ABC İşletmesi yıl sonunda elinde bulunan 120 gün vadeli 5.817.260,39 TL tutarındaki borç senetlerine %10 reeskont hesaplaması yapmıştır. Vergi Usul Kanunu'na (VUK) göre reeskont uygulaması her ne kadar isteğe bağlı olarak bırakılmış olsa da yine aynı kanunda alacak senetlerine reeskont uygulaması yapılıyor ise borç senetlerine de reeskont uygulaması yapılması bir zorunluluktur. Söz konusu işletme gelirini artırmak için borç senetlerine reeskont değerlemesi yapmıştır ve reeskont gelirini 187.653,56 olarak göstermiştir. Bunun karşılığında alacak senetlerine reeskont değerlemesi yapmayarak giderini göstermekten kaçınmıştır.

647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ	187.653,56	
322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU		187.653,56

5. Amortisman giderlerini ve itfa paylarını gider yazmamak ya da uzun vadeye yaymak suretiyle ilgili oranları düşürmek

• ABC İşletmesi daha önceki yıllarda amortisman ayırmasına rağmen cari dönemde 200.000 TL tutarındaki amortisman gideri ile ilgili herhangi bir işlem gerçekleştirilmemiştir.*

* VUK' a göre "Amortismanların herhangi bir yıl yapılmamasından veya ilk uygulanan nispetten düşük hadle yapılmasından dolayı amortisman süresi uzatılamaz" hükmü amortisman ayırımından kaçınılması veya daha düşük tutarda amortisman ayrılmasına neden olabilmektedir.

Aşağıdaki kayıt ABC İşletmesi tarafından hiç yapılmamıştır.

----- / -----	
770 GENEL YÖNETİM GİDERİ	200.000
257 BİRİKMIŞ AMORTİSMANLAR	200.000
----- / -----	

6. Diğer faaliyetlerden oluşan gelirlerin veya Olağan dışı gelir ve karların, esas faaliyetlerden dolayı gelir sağlamış gibi göstermek ve bu sayede ana faaliyet konusu ile ilgili gelirini güçlü göstermek

• ABC İşletmesi diğer faaliyetlerden oluşan 500.000 TL tutarındaki gelirini yurt içi satışlar hesabına aktarmıştır.

----- / -----	
120 ALICILAR	590.000
600 YURTİÇİ SATIŞLAR*	500.000
391 HESAPLANAN KDV	90.000
----- / -----	

* 649 Diğer Olağan Gelir ve Karlar Hesabı veya 679 Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar Hesabının kullanılması gerekmektedir.

7. Kısa vadeli kullanılan kredilerin Uzun vadeli olarak kayda alınması ve faiz giderlerinin cari dönem kaydında alınmaması,

• ABC İşletmesi 1.000.000 TL tutarında Kısa Vadeli Kredi kullanmış olmasına rağmen Uzun Vadeli Kredi kullanılmış gibi kayıtlara almış ve 300.000 TL tutarında olan kredi faizini cari dönemde gider olarak kayıtlara yansıtmamıştır.

102 BANKALAR	1.000.000	
400 BANKA KREDİLERİ*		1.000.000
280 GEL. YILLAR AİT GİD.	300.000	
102 BANKALAR		300.000

* 300 Banka Kredileri Hesabının kullanılması gerekmektedir.

** 780 Finansman Giderleri Hesabının kullanılması gerekmektedir.

8. Geliri arttırmak için dönem sonu satış kaydı yaparak (hayali ya da gerçek) dönem kapanışı sonrası iade alınması

• ABC İşletmesi cari dönemde 750.000 TL tutarında gerçek müşteriye satış yapmış dönemin kapanmasını takip eden 2019 – Ocak ayında satışın tamamını alıcı işletmeden iade almıştır.

----- Cari Dönem Kaydı -----		
120 ALICILAR	885.000	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR		750.000
391 HESAPLANAN KDV		135.000
----- Sonraki Dönem Kaydı -----		
610 SATIŞTAN İADELER	750.000	
191 İNDİRİLECEK KDV	135.000	
120 ALICILAR		885.000
----- / -----		

9. İşletme aktifine girmemesi gereken harcamaların aktife aktarılması, giderlerin düşük gösterilmesi

• ABC İşletmesi 5746 sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamı dışındaki 300.000 TL tutarında gerçekleşen harcamalarını aktife almıştır.

263 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİD.	300.000	
630 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİD.		300.000

Söz konusu kanun kapsamına girmemesine rağmen işletme ilgili tutarı aktifleştirerek 263 Araştırma ve Geliştirme Giderleri hesabına aktarmıştır. 300.000 TL tutarındaki harcama 630 Araştırma ve Geliştirme giderleri hesabının borcunda aynen kalmalıdır diğer bir ifade ile ilgili tutar sonuç hesaplarında gösterilmelidir.

10. Kur değerlemeleri sonucunda ortaya çıkan kambiyo karının ana faaliyet gelirlerine yansıtılarak ana faaliyet karının yüksek gösterilmesi

• ABC İşletmesi finansal kur değerlemelerinden oluşan 500.000 TL tutarındaki kambiyo karını ana faaliyet geliri olarak kayda almıştır.

102 BANKALAR (Döviz Hesap Kur değerlemesi)	500.000
601 YURTDIŞI SATIŞLAR*	500.000

* 646 Kambiyo Karları Hesabının kullanılması gerekmektedir.

4. BULGULAR

4.1. Karşılaştırmalı Analiz Değerlemesi

ABC işletmesinin hileli ve/veya hatalı finansal raporlama uygulamaları sonucunda oluşturulmuş finansal tabloları ve bunlara ilişkin muhasebe kayıtları ile hile ve/veya hatadan arındırılmış finansal tablolarında yer alan mali kalemlerin karşılaştırma analiz ile değerlendirmesi yapılmıştır. Gelir tabloları ile bilançolarında yer alan mali göstergeler belirlenerek öncelikle farklar hesaplanmıştır. Finansal tablolarda yer alan mali kalemlerin değişimleri hesaplanarak hileli ve/veya hatalı finansal raporlama uygulamaları sonucunda oluşturulan finansal tablolardaki mali kalemler ile hile ve/veya hatadan arındırılmış finansal tablolarda yer alan mali kalemler arasındaki farklılıklar karşılaştırmalı (yatay) analiz ile değerlendirilmiş olup, değerlemeler tablo 1. ve tablo 2. da yer almaktadır.

Tablo 1. Hileli ve/veya Hatalı Finansal Raporlama Uygulamaları Sonucunda Oluşturulmuş Finansal Tablolar ile Hatadan Arındırılmış Gelir Tablolarının Karşılaştırmalı Analizi

	Hileli ve/veya Hatalı Oluşturulan Gelir Tablosu	Hileden ve/veya Hatadan Arındırılmış Gelir Tablosu	Fark	Yatay Analiz %
Brüt Satışlar	86.638.250	73.888.250	12.750.000	% 14,71
*Yurt İçi Satışlar	81.706.000	69.456.000	12.250.000	% 14,99
*Yurt Dışı Satışlar	4.930.000	4.430.000	500.000	% 10,14
*Diğer Gelirler	2.250.000	2.250.000	-	-
Satış İndirimleri (-)	87.511	87.511	-	-
*Satıştan İadeler	85.500	85.500	-	-
*Satış İskontoları	2.011,20	2.011,20	-	-
Net Satışlar	86.550.738,80	73.800.738,80	12.750.000	% 14,73
Satışların Maliyeti (-)	59.700.00	59.700.00	-	-
Faaliyet Giderleri (-)	8.051.000	8.351.000	(300.000)	% 3,72
*Ar-Ge Giderleri	1.150.000	1.450.000	(300.000)	% 26,08
*Paz-Sat ve Dağıtım Giderleri	1.401.000	1.401.000	-	-
*Genel Yönetim Giderleri	5.500.000	5.500.000	-	-
Faaliyet Karı veya Zararı	18.799.738,80	5.749.738,80	13.050.000	% 69,41
Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar	13.907.653,56	14.220.000	312.346,64	% 2,24
*Faiz Gelirleri	4.400.000	4.400.000	-	-
*Kambiyo Karları	8.400.000	8.900.000	(500.000)	% 5,95

*Reeskont Faiz Gelirleri	187.653,56	-	187.653,56	%100
*Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar	920.000	920.000	-	-
Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar (-)	11.713.595	11.713.595	-	-
*Karşılık Giderleri	453.000	453.000	-	-
*Kambiyo Zararları	11.260.000	11.260.000	-	-
*Diğer Olağan Gider ve Zararlar	595	595	-	-
Finansman Giderleri (-)	1.100.000	1.100.000	-	-
Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri	1.100.000	1.100.000	-	-
Olağan Dışı Gelir ve Karlar	436.000	436.000	-	-
*Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar	436.000	436.000	-	-
Olağan Dışı Gider ve Zararlar (-)	61.800	61.800	-	-
*Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar	61.800	61.800	-	-
Dönem Karı veya Zararı	20.267.997,36	7.530.343,80	12.737.653,56	%62,84
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılığı(-)	4.458.959,42	1.656.675,64	2.802.283,78	%62,84
Dönem Net Karı veya Zararı	15.809.037,94	5.873.668,16	9.935.369,78	%62,84

Çalışmada öncelikle Tablo 1’de yer alan gelir tablosu mali kalemlerindeki farklılıklara ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Buna göre, işletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre yurtiçi satışlar hesabı toplamı 81.706.000 TL’dir. Öte yandan hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde yer alan yurtiçi satışlar hesabı tutarı ise 69.456.000 TL’dir. Buna göre ortaya çıkan fark 12.250.000 TL’dir. Yatay analiz yüzdesi açısından değerlendirildiğinde %14,99’luk bir fark ortaya çıkmaktadır. Söz konusu farklılıkların nedenleri ABC işletmesinin 10.000.000 TL tutarında hayali satış gerçekleştirmesinden, 1.000.000 TL tutarın işletmenin bir sonraki dönemde gelir olarak kayıt altına alması gerekirken, cari dönemde kayıt altına alınarak finansal tabloda yer vermesinden, 500.000 TL tutarın işletmenin diğer faaliyetlerinden oluşan gelirinin ve/veya olağan dışı gelir ve karlarının, esas faaliyet karını ve ana faaliyet konusu ile ilgili gelirini güçlü göstermek adına satış yapılmış gibi yurtiçi satışlar hesabına aktarmasından ve 750.000 TL tutar geliri arttırmak için dönem sonu satış kaydı yaparak dönem kapanışı sonrası iade alınmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu durum işletmenin net satışlarının 12.250.000 TL artmasına neden olmaktadır.

İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre yurt dışı satışlar hesabı toplamının 4.930.000 TL olduğu görülmektedir. Hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde ise bu tutar 4.430.000 TL’dir. Buna göre ortaya çıkan fark 500.000 TL’dir. Yatay analiz yüzdesi açısından değerlendirildiğinde %10,14’lük bir fark ortaya çıkmaktadır. Bu farkın nedeni işletmenin kur değerlemesi sonucu ortaya çıkan kambiyo karını, kambiyo karına değil ana faaliyet geliri çerçevesinde yurt dışı satışlar hesabına aktararak ana faaliyet gelirini yüksek göstermesi amacından kaynaklandığı görülmektedir. Bu durum işletmenin net satışlarının 500.000 TL artmasına neden olmaktadır. İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre faaliyet giderleri hesabı toplamı 8.051.000 TL’dir. Hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde ise bu tutar 8.351.000 TL’dir. Buna göre ortaya çıkan fark 300.000 TL’dir. Yatay analiz yüzdesi açısından değerlendirildiğinde %3,72’lik bir fark ortaya çıkmaktadır. Bu farkın nedeni Ar-Ge giderlerinden kaynaklanmaktadır. Hile ve hatadan arındırılmış finansal tablo mali kaleminde Ar-Ge

giderleri 300.000 TL tutarında düşmüştür. Bu durumun nedeni işletmenin aktifine girmemesi gereken 300.000 TL tutarındaki harcamaların aktife alınmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum işletmenin faaliyet giderlerinin 300.000 TL azalmasına neden olmaktadır.

Özet olarak hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre işletmenin faaliyet karı 18.799.738,80 TL tutarında olduğu görülürken, hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde ise bu tutar 5.749.738,80 TL'dir. Buna göre ortaya çıkan fark 13.050.000 TL'dir. Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kar hesap gurubu incelendiğinde 500.000 TL tutarındaki kar ana faaliyet geliri çerçevesinde yurt dışı satışlar hesabında gösterildiğinden işletmenin hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali verilerinde kambiyo karları 500.000 TL'ye yükselmiştir bunun nedeni söz konusu işlemin kambiyo karlarına aktarılmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu uygulamalar sonucunda işletmenin dönem karı 12.737.653, 56 TL'ye yükselmiş doğal olarak karın artması sonucunda da işletmenin dönem karı vergi ve diğer yasal yükümlülükler karşılığı 2.802.283, 82 TL artarak 4.458.959, 42 TL yükselmiştir. Dönem net karı açısından değerlendirildiğinde ise işletmenin gerçekleştirmiş olduğu hileli veya hatalı işlemlerinden dolayı dönem net karı 9.935.369, 78 TL yükselerek 15.809.037,94 TL olmuştur.

Tablo 2. Hileli ve/veya Hatalı Finansal Raporlama Uygulamaları Sonucunda Oluşturulmuş Finansal Tablolar ile Hatadan Arındırılmış Bilançoların Karşılaştırmalı Analizi

	Hileli ve/veya Hatalı Oluşturulan Bilanço	Hileden ve/veya Hatadan Arındırılmış Bilanço	Fark	Yatay Analiz %
HAZIR DEĞERLER	2.468.590,20	1.768.590,20	700.000,00	%28,36
*Kasa	188.784,07	188.784,07	-	-
*Bankalar	2.278.081,29	1.578.081,29	700.000,00	%30,73
*Diğer Hazır Değerler	1.724,84	1.724,84	-	-
TİCARİ ALACAKLAR	35.848.663,00	24.508.663,00	11.340.000,00	%31,63
*Alıcılar	31.390.621,37	20.050.621,37	11.340.000,00	%36,13
*Alacak Senetleri	3.854.911,80	3.854.911,80	-	-
*Verilen Depozito Ve Teminatlar	23.471,83	23.471,83	-	-
*Şüpheli Ticari Alacaklar	1.995.965,38	1.995.965,38	-	-
*Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)	-1.416.307,38	-1.416.307,38	-	-
DİĞER ALACAKLAR	1.639.963,81	1.639.963,81	-	-
*Diğer Çeşitli Alacaklar	1.639.963,81	1.639.963,81	-	-
STOKLAR	9.119.432,20	9.119.432,20	-	-
GEL. AYL. AİT GİDER. VE GEL. TAH.	598.222,33	598.222,33	-	-
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	739.777,78	739.777,78	-	-
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI	50.414.649,32	38.374.649,32	12.040.000,00	%23,88
TİCARİ ALACAKLAR	50	50	-	-
MALİ DURAN VARLIKLAR	137.500,00	137.500,00	-	-
MADDİ DURAN VARLIKLAR	20.218.078,53	20.218.078,53	-	-
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	14.548.735,56	14.548.735,56	-	-
ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VAR.	300.000,00	-	300.000,00	%100,00
*Arama Giderleri	300.000,00	-	300.000,00	%100,00

GEL. YILL. AİT GİDER. VE GEL. TAH.	987.199,81	187.199,81	800.000,00	%81,04
*Gelecek Yıllara Ait Giderler	987.199,81	187.199,81	800.000,00	%81,04
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	36.191.563,90	35.091.563,90	1.100.000,00	%3,04
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	86.606.213,22	73.466.213,22	13.140.000,00	%15,17
MALİ BORÇLAR	5.228.066,24	6.228.066,24	(1.000.000,00)	(%19,13)
*Banka Kredileri	750.751,50	1.750.751,50	(1.000.000,00)	(%133,20)
*Finansal Kiralama İşlem Borçları	2.772.135,69	2.772.135,69	-	-
*Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri	-21.917,25	-21.917,25	-	-
*Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri Ve Faizleri	1.727.096,30	1.727.096,30	-	-
TİCARİ BORÇLAR	16.067.000,49	15.664.654,05	402.346,44	%2,50
*Satıcılar	10.437.393,66	9.847.393,66	590.000,00	%5,65
*Borç Senetleri	5.817.260,39	5.817.260,39	-	-
*Borç Senetleri Reeskontu (-)	-187.653,56	-	(187.653,56)	(%100,00)
DİĞER BORÇLAR	760.642,90	760.642,90	-	-
ALINAN AVANSLAR	22.121.800,49	22.121.800,49	-	-
ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	412.907,66	412.907,66	-	-
BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	4.458.959,42	1.656.675,64	2.802.283,78	%62,85
*Dönem Karı Vergi Ve Diğer Yükümlülük Karşılıkları	4.458.959,42	1.656.675,64	2.802.283,78	%62,85
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	49.049.377,20	46.844.746,98	2.204.630,22	%4,49
MALİ BORÇLAR	2.313.902,10	1.313.902,10	1.000.000,00	%43,22
*Banka Kredileri	2.313.902,10	1.313.902,10	1.000.000,00	%43,22
DİĞER BORÇLAR	1.067.875,18	1.067.875,18	-	-
UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	3.381.777,28	2.381.777,28	1.000.000,00	%29,57
ÖDENMİŞ SERMAYE	7.500.000,00	7.500.000,00	-	-
*Sermaye	7.500.000,00	7.500.000,00	-	-
SERMAYE YEDEKLERİ	7.059.109,22	7.059.109,22	-	-
KAR YEDEKLERİ	6.183.461,44	6.183.461,44	-	-
GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	2.689.195,43	2.689.195,43	-	-
GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)	-5.065.745,29	-5.065.745,29	-	-
DÖNEM NET KARI (ZARARI)	15.809.037,94	5.873.668,16	9.935.369,78	%62,85
*Dönem Net Karı	15.809.037,94	5.873.668,16	9.935.369,78	%62,85
ÖZSERMAYE TOPLAMI	34.175.058,74	24.239.688,96	9.935.369,78	%29,07
PASİF TOPLAMI	86.606.213,22	73.466.213,22	13.140.000,00	%15,17

Tablo 2’de yer alan bilanço mali kalemlerindeki farklılıklara ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre hazır değerler hesabı toplamı 2.468.590,20 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 1.768.590,20 TL’dir. Bilançolar hazır değerlere ilişkin fark 700.000 TL’dir. %28.36’lık fark olduğu tespit edilmiştir.

İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre ticari alacaklar hesabı toplamı 35.848.663 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 24.508.663 TL’dir. Bilançolarda ticari alacaklar ilişkin fark 11.340.000 TL’dir. %31,63’lük fark vardır.

İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre dönen varlıklar hesabı toplamı 50.414.649,32TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 38.374.649,32 TL'dir. Bilançolarda dönen varlıklara ilişkin fark 12.040.000 TL'dir. %23,88'lik fark vardır. Dönen varlıklarda ortaya çıkan farklılık hazır değerler ile ticari alacaklarda ortaya çıkan farklılıktan kaynaklanmaktadır.

İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre özel tükenmeye tabi varlıklar hesabı değeri 300.000TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde değeri belirtilmemiştir. Buna göre bilançolar arasında %100'lük bir fark söz konusudur. İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre gelecek yıllara ait gider ve gelir tahmin hesabı değeri 987.199,81 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 187.199,81 TL'dir. Bilançolarda gelecek yıllara ait gider ve gelir tahmin hesabına ilişkin fark 800.000 TL'dir. %81,04'lük bir fark vardır. Bu fark gelecek yıllara ait giderler hesabının hatalı ve/veya hileli kaydından kaynaklanmaktadır.

İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre duran varlıklar hesabı toplamı 36.191.563,90 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 35.091.563,90 TL'dir. Bilançolarda duran varlıklara ilişkin fark 1.100.000 TL'dir. %3,04'lük fark vardır. İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre kısa vadeli mali borçlar hesabı toplamı 5.228.066,24 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 6.228.066,24 TL'dir. Bilançolarda mali borçlara ait hesaplar değerlendirildiğinde hileli veya hatalı finansal tabloda 1.000.000 TL diğer bir ifade ile %19,13 düşük değer yer almaktadır.

İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre kısa vadeli ticari borçlar hesabı toplamı 16.067.000,49 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 15.664.654,05 TL'dir. Bilançolarda ticari borçlara ilişkin fark 402.346,44 TL'dir. %2,50'lik fark vardır. İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre kısa vadeli borç ve gider karşılıkları hesabı toplamı 4.458.959,42 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 1.656.675,64 TL'dir. Bilançolarda dönen varlıklara ilişkin fark 2.802.283,78 (%62,85) TL'dir.

İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre uzun vadeli mali borçlar hesabı toplamı 2.313.902,10 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 1.313.902,10 TL'dir. Bilançolarda mali borçlara ait hesaplar değerlendirildiğinde hileli veya hatalı finansal tabloda 1.000.000 TL diğer bir ifade ile %43,22 düşük değer yer almaktadır. İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre uzun vadeli yabancı kaynaklar hesabı toplamı 3.381.777,28 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 2.381.777,28 TL'dir. Bilançolarda uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamına ilişkin fark 1.000.000 TL (%29,57) 'dir.

İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tablo mali kalemlerine göre dönem net karı 15.809.037,94 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 5.873.668,16 TL'dir. Bilançolarda dönem net karı farkı %62,85'dir. İşletmenin hileli veya hatalı oluşturulan finansal tabloda yer alan öz sermayesi 34.175.058,74 TL iken hata ve hileden arındırılmış finansal tablo mali kaleminde 9.935.369,78 TL'dir. Bilançolarda öz sermaye farkı %29,07'dir

Tüm bu açıklamalar hatalı/hileli işlemlerin yapılış amacının gelir ve varlıkların yüksek, gider ve yükümlülüklerin ise düşük gösterilmesi bunun sonucunda da işletmenin değerini olduğundan daha iyi gösterilme eğiliminden kaynaklandığını göstermektedir.

4. SONUÇ

Hileli finansal raporlama, finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak için finansal tabloların gerçek değerinin yönetim tarafından kasıtlı olarak manipüle edilme eylemini içermektedir (Rahman vd., 2020). Mesleki hile tüm paydaşları etkileyen küresel bir sorun olarak dikkat çekmektedir. Bu tür hileler sıklıkla tespit edilemediğinden ve/veya raporlanmadığından dolayı yaşanan kayıpların hangi seviyelerde olduğu da tam olarak bilinmemektedir (ACFE, 2020). Literatür incelendiğinde son yirmi yılda küresel seviyede ortaya çıkan hile faaliyetlerinin yaklaşık 5 trilyon dolarlık bir kayba neden olduğu ve söz konusu faaliyetlerin son on yılda %56 arttığı tespit edilmiştir (Gee ve Button, 2020). Hile faaliyetlerinin yarattığı kayıpların paydaşlar tarafından finansal tablolar üzerinden tespit edilmeye çalışılması, paydaşların doğru, gerçekçi ve tutarlı kararlar vermesine yardımcı olacaktır.

Bu çalışmada finansal paydaşların finansal tablo hilelerini tespit ederek yorumlama yapabilmesine olanak sağlamak amacıyla, Antalya'da faaliyet gösteren bir işletmenin belirlenen varsayımlar temelinde hileli ve/veya hatalı finansal raporlama uygulamaları sonucunda oluşturulmuş finansal tabloları ve muhasebe kayıtları ile hile ve/veya hatadan arındırılmış finansal tablolarında yer alan mali kalemlerin karşılaştırma analiz ile değerlendirmesi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde gelir tablosunda yer alan yurtiçi ve yurtdışı satış tutarının, dönem karının yüksek şekilde kayıt altına alındığı, faaliyet Giderleri ve ar-ge giderlerinin olması gerekenden düşük tutarlarda kayıtlara geçirildiği tespit edilirken; bilançolarda yer alan mali kalemlerden toplam varlıklar içerisinde yer alan dönen varlık kalemlerinden, hazır değerler ve alacaklar hesabın ile duran varlık hesabında tutar artışına gidilerek olması gerekenden yüksek değerlerin bilanço kayıtlarına geçirildiği, toplam pasifler içerisinde kısa vadeli yabancı kaynak kalemlerinden mali borç kalemine ait değerlerde düşük kayıtlar yapılırken, uzun vadeli yabancı kaynak tutarında ise hileli veya hatalı finansal raporlarda daha yüksek değerlerle kayıt yapıldığı görülmektedir. Öz sermaye değeri ile dönem net karında olması gerekenden yüksek tutarlarda yansıtıldığı tespit edilmiştir.

Özet olarak hileli finansal raporlama eylemleri tüm dünyada yaşanan ve maliyetleri diğer hile türlerine kıyasla son derece yüksek olan bir hile türüdür. Diğer taraftan hileli finansal raporlama

eyleminin tespiti çoğu zaman yapılamamakta veya çok uzun süre sonra yapılmaktadır. Bu durumun temel nedeni hileli finansal raporlamanın uzmanlık gerektiren bir alan olmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmanın alana en önemli katkısı uygulama örneklerine yer vererek hileli finansal raporlamanın hangi unsurlar temelinde gerçekleştirildiğinin ortaya konmasıdır. Her ne kadar hileli finansal raporlama konusunda birçok çalışma yapılmış olsa da genel olarak değerlendirildiğinde bu çalışmaların genel olarak teorik yaklaşımlar üzerine kurulduğu bir gerçektir.

KAYNAKÇA

- ACFE. (2011). *Fraud Examiners Manual – International Edition*. Association of Certified Fraud Examiners, Inc. USA.
- ACFE. (2016). Report To The Nations – 2016 Global Fraud Study.
- ACFE. (2020). Report To The Nations – 2020 Global Study On Occupational Fraud and Abuse.
- Akçakanat, Ö. (2020). Bağımsız Denetim Standardı 240 Kapsamında Wirecard Skandalının İncelenmesi. Econdor 2020, 3rd International Economics Business and Social Sciences Congress. 22-25 October 2020. 169-174.
- Albrecht, W.S., Albrecht, C.O., Albrecht, C.C. ve Zimbelman, M.F. (2011). *Fraud Examination*. South-Western Cengage Learning, 4th Edition. USA.
- Alptürk, E. (2008). Finans, Muhasebe ve Vergi Boyutlarında İç Denetim Rehberi. Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara.
- Can, A.V. (2010). Krizin muhasebesi ve muhasebenin krizi. *Mali Çözüm Dergisi*, 97, 21-47.
- Coenen, T. (2008). *Essentials Of Corporate Fraud*. John Wiley & Sons, Inc. New Jersey.
- Çıtak, N. (2009). Yaratıcı muhasebe hileli finansal raporlama mıdır?. *Mali Çözüm*, 91, 81-112.
- Demir, Ş. (2014). Muhasebe hataları ve hileleri ile bunlara dair yaptırımların yasal mevzuat kapsamında değerlendirilmesi, *MÖDAV Dergisi*, 1, 169-193.
- Demir, V. ve Bahadır, O. (2007). Muhasebe manipülasyonu – yöntemler ve teknikler. *Mali Çözüm Dergisi*, 84, 103-120.
- Du Toit, E. (2008). Characteristics of companies with a higher risk of financial statement fraud: a survey of the literature. *South African Journal of Accounting Research*. 22(1), 19-44.
- Ertikin, K. (2017). Hile denetimi: kırmızı bayrakların tespiti için kullanılan proaktif yaklaşımlar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 75, 71-94.
- Gee, J. ve Button, M. (2019). *The Financial Cost of Fraud 2019*. Tech. Rep. Crowe. University of Portsmouth.

- Harman, S.A. ve Bernawati, Y. (2020). Determinants of financial statement fraud: fraud pentagon perspective in manufacturing companies. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*. 13(4), 1453- 1472.
- Jones, M.J. (2011). *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*. John Wiley and Sons, Ltd. Publication, The Atrium, Southern Gate, Chichester, England.
- Kamu Gözetim Kurulu. (2018). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018 Sürümü.
- Küçük, E. ve Uzay, Ş. (2009). Hileli finansal raporlamanın oluşumu ve doğurduğu sorunlar. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (32), 239-258.
- Küçüksözen, C. (2004). Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları Ve İmkb Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Küçüksözen, C. ve Küçükkocaoğlu, G. (2005). Kurumsal şirket yönetiminde finansal tabloların rolü. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 16, 1-25.
- Mulford, C.W. ve Comiskey, E.E. (2002). *The Financial Numbers Game - Detecting Creative Accounting Practices*. John Wiley & Sons, Inc. New York.
- Okoye, E. ve Ndah, E.N. (2019). Forensic accounting and fraud prevention in manufacturing companies in nigeria. *International Journal of Innovative Finance and Economic Research*, 7(1), 107-116.
- Rahman, A., Deliana, D. ve Rihaney, N. (2020). Detection of financial statement fraud triangle (fraud triangle) in lq45 companies listed in indonesia stock exchange. *International Journal of Technical Vocational and Engineering Technology*. 2(1), 70-78.
- Rezaee, Z. (2005). Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives On Accounting*, 16, 277-298.
- Sevilengül, O. (2011). *Genel Muhasebe*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Sherman, H.D., Young, S.D. Ve Collingwood, H. (2003). *Profits You Can Trust: Spotting And Surviving Accounting Landmines*. Pearson, New Jersey.
- Singleton, T.W. ve Singleton, A.J. (2010). *Fraud Auditing and Forensic Accounting*. John Wiley & Sons, Inc., New Jersey. 5th Edition
- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu. (2011). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Genel Tebliğ.

- Wells, J.T. (2017). *Corporate Fraud Handbook – Prevention and Detection*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 5th Edition.
- Yao, J., Pan, Y., Yang, S., Chen, Y. Ve Li, Y. (2019). Detecting fraudulent financial statements for the sustainable development of the socio-economy in china: a multi-analytic approach. *Sustainability*, 11, 1579.
- Yörük, N. ve Doğan, E. (2009). *Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi Manipülasyonunun Belirlenmesine Yönelik İMKB’de Bir Uygulama*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Zack, G.M. (2013). *Financial Statement Fraud Strategies for Detection and Investigation*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.